

Til sammen var det 16 eller 17 hus, samt en liten festning, antakelig en liten kanonstilling som sto i Smeerenburg allerede før stasjonen ble grunnlagt omkring 1620. Den beste tiden for Smeerenburg var utover 1620-tallet da stasjonen allerede et par tiår senere ble oppgitt. Stedet begynte fra 1660 å forfalle. Smeerenburg er også det stedet på Svalbard hvor europeere for første gang gikk på en planlagt **overvint-ring**. I 1633-1634 ble et vaktmannskap på sju mann igjen på stedet etter sesongen. Overvintringen ble vellykket, og året etter skulle igjen et mannskap på sju passe på stasjonen gjennom vinteren. Denne gangen omkom alle sju. Likene ble gravlagt på den flate sletta bak Smeerenburg. Her har arkeologer senere registrert til sammen 101 graver fordelt over flere gravplasser.

I 1906 ankret den nederlandske krysseren *Friesland* opp ved Smeerenburg for å sette gravene i en verdig tilstand. En drøy kilometer nord for den gamle hvalfangststasjonen satte de opp et «minnesmerke» som besto av stener og gamle bord fra kistene – ikke hva man i dag normalt forstår med et minnesmerke.

Annet: Været på nordvest Spitsbergen kan være hardt så man kan ane hvor hardt livet til hvalfangerne må ha vært. Allerede etter et par timer på land er man vanligvis glad for at man kan dra tilbake til det varme skipet, få hengt opp Gore-Tex-klærne til tork og få seg noe varmt å drikke. Når man er på land og fryser, burde man tenke på hvalfangerne som måtte være der hele sommeren og holde ut med bare tynne, ikke vindtette klær og støvler, noe vi i dag ville finne helt uakseptabelt selv for et kort strandhugg.

6.7.4 Fair Haven, Fuglefjorden, Sallyhamna

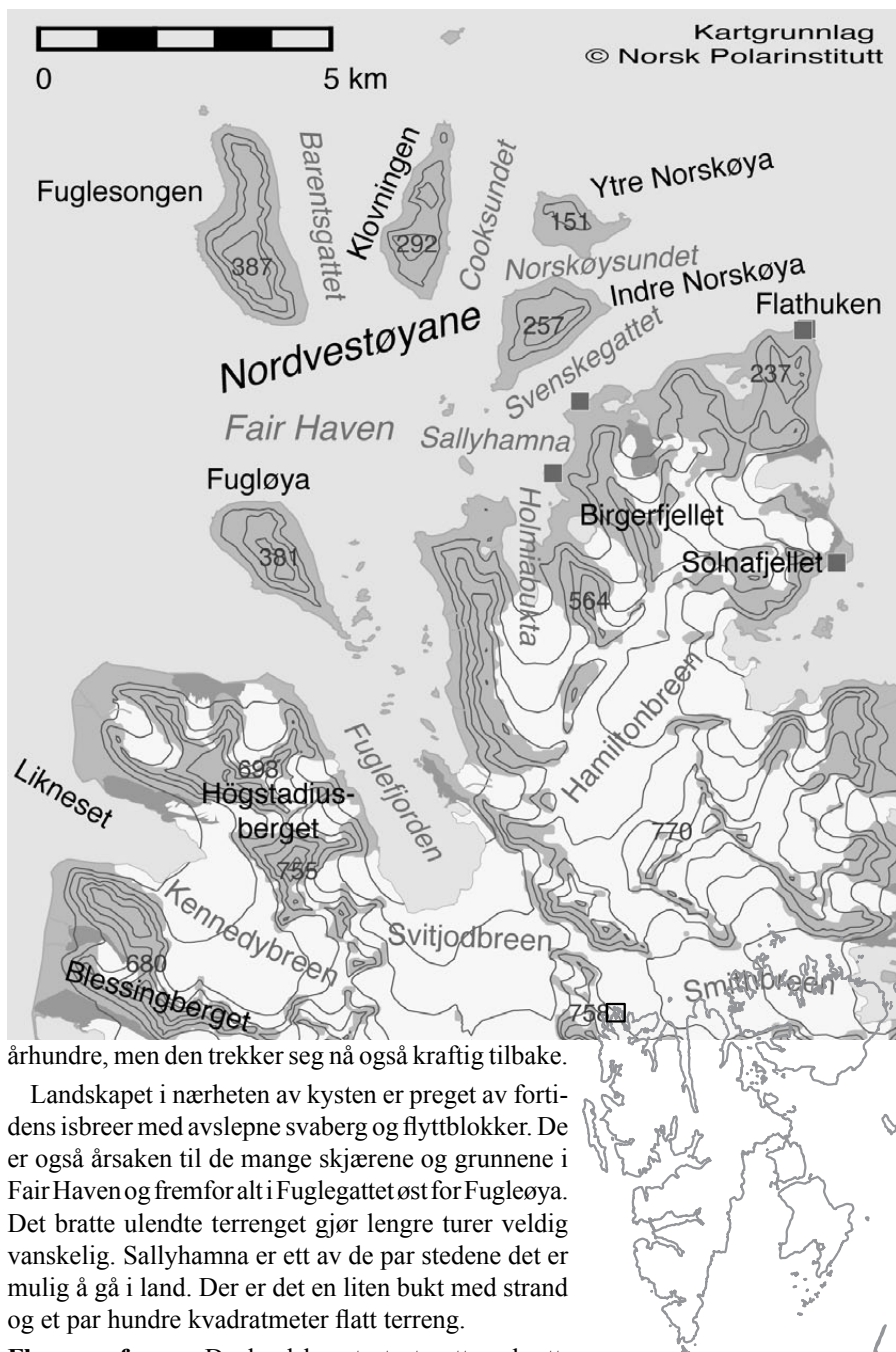
Generelt: Fjord- og øylandskapet i det nordvestlige hjørnet av Spitsbergen er noe av det flotteste man kan tenke seg. Området tilhører Nordvest-Spitsbergen nasjonalpark.

Fair Haven er sundet mellom Fugleøya og Spitsbergen i sør og Fuglesongen og Klovningen i nord. Navnet stammer fra det 1600-tallet. Det gjelder et større område og er et av de få navnene som ikke er blitt fornorsket. Selv for moderne skip med dagens navigasjonsutstyr skaper de mange grunnene utfordringer. For de gamle hvalfangerne må dette ha krevd stor navigasjonskunst, men de fant likevel det de søkte her, nemlig gode ankringsplasser.

Stedsnavn: Fair Haven: En god havn. **Fuglefjorden:** Flere mindre breer her har fått sitt navn etter arktiske fuglearter. **Holmiabukta:** Stockholm på latinsk heter Holmia. **Sabineodden:** Sir Edward S. Se avsnitt. 6.7.5 *Nordvestøyane*. **Sallyhamna:** se *historie*. **Svitjodbreen:** etter en gammel betegnelse for en region i Sverige.

Geologi: Mellomproterozoisk (600-1000 millioner år) granitt og migmatitt.

Landskap: Steinete og karrig med lite flatt land. I hovedsak stuper fjellsidene rett i havet. De få, smale strekningene med strand er dekket med grove steiner. Småøyene er isfrie. Innlandet derimot er for en stor del bredekket. Den største breen er Svitjodbreen med en imponerende brefront som skyves inn i Fuglefjorden. Svitjodbreen har ikke hatt en så sterk reduksjon som de andre breene har hatt i andre halvdel av det 20.

århundre, men den trekker seg nå også kraftig tilbake.

Landskapet i nærheten av kysten er preget av fortidens isbreer med avslepne svaberg og flyttblokker. De er også årsaken til de mange skjærene og grunnene i Fair Haven og fremfor alt i Fuglegattet øst for Fugløya. Det bratte ulendte terrenget gjør lengre turer veldig vanskelig. Sallyhamna er ett av de par stedene det er mulig å gå i land. Der er det en liten bukt med strand og et par hundre kvadratmeter flatt terreng.

Flora og fauna: Da landskapet stort sett er bratt,

finnes det lite vegetasjon, bortsett fra i fjellsidene i fuglefjellene hvor store, grønne felt lyser opp.

I 2009 og 2010 opplevde den lille bukta Holmiabukta en lokal sensasjon. Et hvalkadaver var drevet i land, noe som lokket flere isbjørner dit. For mange ivrige fotografer ga dette meget gode observasjonsmuligheter. Opptakene som ble gjort den gangen, har senere blitt benyttet i en rekke fjernsynsproduksjoner.

Historie: På østsiden av Fair Haven ligger **Sallyhamna** ved en liten odde som gir mulighet for ilandstigning. Her finnes restene av flere spekkovner og andre strukturer fra hvalfangsttiden, samt graver fra 1600-tallet. En grav ligger innenfor fundamentet til en av spekkovnene.

I 1937 bygget den norske fangstmannen **Waldemar Kræmer** en hytte i Sallyhamna hvor han overvintret flere ganger, også med sin kone **Sally** som har gitt stedet dets navn. Hytta er også bygget over fundamentet til en spekkovn og en grav.

På **Sabineodden**, bare en kilometer nord for Sallyhamna, finnes det enda et kulturminne. I tillegg til restene fra en gammel **pomor-stasjon** fra det 1700- eller tidlige 1800-tallet er ruinene etter en fangsthytte. Den første norske fangsthytta på Sabineodden ble bygget av **Georg Bjørnnes** i 1920 som kalte hytta for Svenskgattet, men Bjørnnes flyttet hytta til Wijdefjorden året etter. Den kjente fangstmannen **Arthur Oxaas** fra Tromsø bygget en ny hytte på samme sted og overvintret her sju ganger, derav tre ganger alene.

6.7.5 Nordvestøyane: Fugløya, Fuglesongen, Klovningen, Ytre Norskøya, Indre Norskøya

Generelt: Til å begynne med virker øyene og sundene i det nordvestlige hjørnet av Spitsbergen litt uoversiktlig og forvirrende. Sundene kan stort sett ikke benyttes av større skip da det ikke er tilstrekkelig dybde overalt. På grunn av det bratte terrenget med mange steinblokker er det få steder man kan gå i land, og hvis man skulle finne en ilandstigningsplass, så er det mye stein og ufremkommelig terreng. Muligheter for å gå i land er det bare på Fuglesangen og Ytre Norskøya. På den sistnevnte ble det i 2010 innført ferdselsforbud på sørsiden rundt hvalfangerstasjonen med sine spekkovner og graver fra 1600-tallet. Området tilhører Nordvest-Spitsbergen nasjonalpark.

Geologi: Mye granitt og migmatitt som stammer fra mellomproterozoikum (600-1000 millioner år). Sørspissen av Klovningen består av marmor som skiller seg med sin farge tydelig fra den mørkere granitten.

Landskap: Landskapet er bratt og steinete, og de fleste fjellsidene er dekket av grove

Området med kulturminner på Ytre Norskøya (innrammet). Her har det vært ferdselsforbud siden 2010. © Kart Sysselmannen på Svalbard.

steinrøyser og faller bratt ned mot havet, noe som gjør store deler av terrenget uegnet for turer. Øyene er uten isbreer og på sørsiden av Ytre Norskøya finnes et lite område som er tilnærmet flatt (obs ferdselsforbud, se ovenfor).

Påfallende er formen til øya Klovningen hvor den nordlige delen nesten er avskåret fra resten av øya med en dyp kløft. Allerede Barentsz merket seg dette markante landemerket i 1596.

Flora og fauna: Landskapet er stort sett karrig og uten vegetasjon bortsett fra noen kraftige senger av mose i nærheten av fuglekoloniene. Nevnte område på Ytre Norskøya er det eneste området som kan kalles tundra.

Navnet **Fuglesongen** indikerer hvem som holder hus der: skrikene fra tusener av alkekonger fyller luften. Nøyaktig hvor store koloniene er, er ikke kjent, men det dreier seg trolig om flere ti-tusener rugende par. Alkekonger ruger under store steinblokker i bratte heng, noe som gjør det vanskelig å besøke koloniene. Den kolonien som er lettest tilgjengelig, er på sørspissen av Fuglesongen. Imidlertid består den eneste ilandstigningsplassen, som ligger på østsiden av øya, av store rullestein, noe som kan gjøre en ilandstigning krevende. Et besøk hos alkekonge-kolonien på Fuglesongen anbefales bare i pent vær. Selv da er ikke en suksess garantert (se avsnitt 4.8.25 *Alkekongen*). Hvis alt fungerer vel, er det imidlertid en uforglemmelig opplevelse.

Her og der ruger også lundefuglen på øyene i nordvest, slik at man i det minste av og til kan se dem når de flyr forbi.

Historie: Området her var blant de første Barentsz besøkte i 1596, og det er sannsynlig at han har ankret opp i Fair Haven.

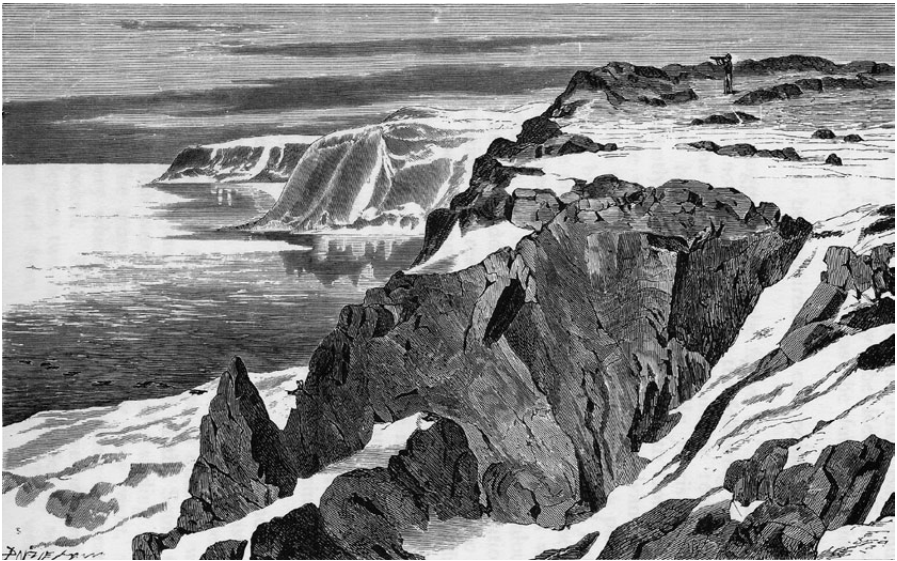
På grunn av den steile topografien er det bare på noen av øyene det har vært neverdig menneskelig aktivitet. Der hvor terrenget nordvest på Spitsbergen tillot det, etablerte hvalfangerne allerede på 1600-tallet sine stasjoner. Direkte ovenfor den sørlige stranden på **Ytre Norskøya** ligger restene av fundamentene til en rekke spekkovner. Fra 1617 var disse fire enkle og fire doble spekkovnene i bruk. På en steinete rygg ved siden av ligger en gravplass med 165 graver. Denne er dermed en av de største gravplassene på Svalbard. Arkeologiske utgravinger har gitt mye, ny kunnskap om den – etter dagens målestokk – mangelfulle bekleddingen og dødsårsakene hos datidens hvalfangere. Hos alle undersøkte skjelett, som alle var menn, viser at dødsårsaken i tillegg til forskjellige skader var skjorbuk.

Det 150 m høye fjellet på Ytre Norskøya ble av hvalfangerne benyttet som utkikkspost etter hval. Da hvalfangerne kom fra Zeeland i Holland, kalte de fjellet **Zeeusche Uytkyk**. På moderne norske kart er bare ordet «utkiken» blitt igjen. Veien til toppen er steinete, men hvis man har en stø fot, kan man på toppen nyte en flott utsikt og nesten se til Nordpolen.

Rester av enda en hvalfangststasjon ligger på sørspissen av Indre Norskøya.

For å gjøre pendelobservasjoner på flest mulige steder på en høyest mulig breddegrad, ble i 1823 en ekspedisjon sendt ut under ledelse av Kaptein **Charles Clavering** og

astronomen **Edward Sabine**. Hensikten med ekspedisjonen var å undersøke den lokale tyngdekraften for derved å kunne trekke konklusjoner om hvor vidt jordens krumning flater ut mot polene. For å kunne måle dette bygde Sabine et lite observatorium på nordøsthjørnet av Indre Norskøya. Etter å ha avsluttet undersøkelsene med hell, dro ekspedisjonen videre til Grønland. Edward Sabine sørget for sitt evige ettermæle idet flere steder ble oppkalt etter ham; Sabineodden, Sabineøya på nordsiden av Nordaustlandet og Sabine Ø på Øst-Grønland. Likeså gav han sabinemåken navnet sitt.

*Utsikt mot øst fra «Zeeussche Uytiky» på Ytre Norskøya.
Fra James Lamont, Yachting in the Arctic Seas.*

6.4.3-3: Peirsonhamna på Blomstrandhalvøya med den gamle marmorgruven London. Brøggerhalvøy med Ny-Ålesund i bakgrunnen. Midten av juni.

6.5-1: Landskap med innsjøer (til høyre), bukt (til venstre) og fjord (i mellomgrunnen). Signehamna i Krossfjorden. Lilliehöökbreen i bakgrunnen.

6.6.3: Fin sommerdag sent i juni i indre Magdalenefjorden, med Waggonwaybreen i midten.

6.7.1-1: Smeerenburgfjorden med Frambreen, sett fra Danskøya.